پیش‌همایش حدیثی یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم

پیش‌همایش «حدیثی» یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم، با رونمایی از کتاب الکافی با ترجمه فارسی از آثار جدید پژوهشگاه قرآن و حدیث و نیز کتاب ادعیه الکافی با ارائه حجج‌اسلام والمسلمین؛ رضا برنجکار رئیس پژوهشگاه قرآن و حدیث، احمد غلامعلی معاون آموزشی و پژوهشی دانشگاه قرآن و حدیث، سید محمدکاظم طباطبائی رئیس پژوهشکده علوم و معارف حدیث و دکتر محمد مرادی عضو هیأت علمی دانشگاه قرآن و حدیث و با حضور آیت‌الله استادی عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، حجت‌الاسلام والمسلمین قاضی‌عسگر تولیت آستان حضرت عبدالعظیم حسنی علیه‌السلام و جمعی از علما و طلاب، ۲۰ اردیبهشت در سالن اجتماعات دارالحدیث قم برگزار شد.

• انتشار ۲۱ جلد از دانشنامه قرآن و حدیث

حجت‌الاسلام والمسلمین رضا برنجکار، رئیس پژوهشگاه قرآن و حدیث در این پیش‌همایش، طی سخنانی به فعالیت‌های این پژوهشگاه اشاره کرد و گفت: در حال حاضر، چهار پژوهشکده علوم و معارف حدیث، تفسیر اهل‌بیت علیهم‌السلام، کلام اهل‌بیت علیهم‌السلام و اخلاق و روان‌شناسی اسلامی در زمینه علوم و معارف قرآن و حدیث فعالیت می‌کنند.

وی تأسیس مؤسسه دارالحدیث را مرهون زحمات آیت‌الله ری‌شهری رحمه‌الله دانست و گفت: ایشان پس از تدوین دانشنامه حدیثی میزان‌الحکمه، مؤسسه دارالحدیث را برای گسترش و تکمیل این کار تأسیس کردند.

رئیس پژوهشگاه قرآن و حدیث، با اشاره به اینکه تاکنون ۲۱ جلد تحت عنوان دانشنامه قرآن و حدیث به چاپ رسیده است، گفت: در این دانشنامه، مجموعه کاملی از آیات و احادیث به‌شکل الفبایی در اختیار دانش‌پژوهان قرار می‌گیرد.

چاپ و انتشار موسوعه‌ها یا دانشنامه‌های تخصصی مثل دانشنامه عقاید اسلامی که تاکنون ۱۳ جلد از آن منتشر شده و نیز، دانشنامه امیرالمؤمنین علیه‌السلام در ۱۲ جلد، دانشنامه امام حسین علیه‌السلام در ۱۴ جلد و دانشنامه امام مهدی عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف در ۱۰ جلد از آثار پژوهشی دیگر مؤسسه دارالحدیث است که حجت‌الاسلام والمسلمین برنجکار از آنها نام برد.

وی با تأکید بر اینکه در این آثار، صرفاً جمع‌آوری آیات و احادیث مطرح نیست؛ بلکه روایات بر اساس یک اجتهاد و پژوهش انتخاب و تنظیم می‌شوند، افزود: محور دیگر فعالیت‌های پژوهشگاه قرآن و حدیث را، مباحث تصحیح کتب حدیثی تشکیل می‌دهد که یکی از این کتاب‌ها، کتاب الکافی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین برنجکار همچنین گفت: تجلیل از محدثان و دانشمند فقیه و متکلمی همچون حضرت عبدالعظیم حسنی علیه‌السلام، سیدمرتضی، شیخ کلینی، رازی و شیخ صدوق نیز در دست اقدام است.

وی با تأکید بر اینکه قرآن و حدیث، محور پژوهش‌های پژوهشگاه قرآن و حدیث است، گفت: مهم‌ترین محورهایی که در پژوهشگاه قرآن و حدیث برای آنها پژوهشکده تأسیس شده است، شامل کلام، اخلاق و شاخه‌ای از روان‌شناسی مثبت‌گرا است که در منابع اسلامی روایات زیادی در مورد آن وجود دارد.

بررسی سیر تطور تاریخی و کلامی علم حدیث، اخلاق نظری، اخلاق هنجاری و عملی، روش‌شناسی است و مباحث تفسیری علم حدیث، از موضوعات مورد پژوهش بود که حجت‌الاسلام برنجکار به آنها اشاره کرد.

• میزان فعالیت‌های حدیثی پس از پیروزی انقلاب اسلامی با قبل از آن قابل مقایسه نیست

حجت‌الاسلام والمسلمین احمد غلامعلی، معاون آموزشی و پژوهشی دانشگاه قرآن و حدیث نیز در این مراسم، به ارائه گزارشی از فعالیت‌های کمیته حدیث‌پژوهشی دبیرخانه یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم پرداخت.

معاون آموزشی و پژوهشی دانشگاه قرآن و حدیث، افزود: کمیته حدیث‌پژوهی دبیرخانه یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم، در دی‌ماه سال ۱۴۰۰ تشکیل شد تا بتواند مجموعه‌ای از فعالیت‌های حدیثی را که طی یکصد سال اخیر در حوزه علمیه قم انجام شده است، فراهم بیاورد.

وی در همین راستا گفت: تاکنون ۱۲ مقاله در مجله حدیث و اندیشه، ۲ مقاله در مجله علوم حدیث، ۱۷ مقاله برگرفته از مقالات قبلی در کتاب سده و ۲۵ مقاله درباره حدیث‌پژوهان از سوی این کمیته تهیه و تدوین شده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین غلامعلی، به تقسیم‌بندی موضوعی این مقالات پرداخت و گفت: مقالات گروه اول، سیر تطور حدیث را بررسی کرده است، مقالات گروه دوم، به‌صورت میان‌رشته‌ای هستند و مقالات بخش سوم نیز، به جریان‌شناسی و روش‌شناسی علم حدیث طی یکصد سال اخیر پرداخته‌اند.

وی افزود: در مقالاتی که به سیر تطور صد سال اخیر در حوزه حدیث پرداخته است، سعی بر این بود که این بازه زمانی کاملاً مطالعه بشود و سپس فراز و فرودها، نوآوری‌ها و نقاط حساس شناسایی و برجسته شود و از ره‌آورد این بررسی، خلأها هم مشخص گردد.

معاون آموزشی و پژوهشی دانشگاه قرآن و حدیث، با اشاره به مقاله «حدیث حوزه در سده اخیر»، گفت: در این مقاله ۱۸ موضوع بیان گردیده و تلاش شده تا تفاوت معنادار حدیث در آغاز سال ۱۳۰۱ شمسی با سال ۱۴۰۱ شمسی به نمایش گذاشته شود که ابتدا چگونه بوده و چگونه رشد کرده و شامل چه کتاب‌ها و موضوعاتی بوده است.

وی افزود: از ره‌آورد نوشتن مقالات در بخش سیر تطور فقه‌الحدیث مشخص شد که طی صد سال اخیر، در عرصه شرح حدیث، به کتاب‌هایی مثل صحیفه سجادیه و نهج‌البلاغه به‌شکل بیشتری توجه شده؛ اما کتاب‌هایی نظیر الکافی و بقیه کتب، نیازمند شرح بیشتری هستند. همچنین از ره‌آورد بررسی کمّی و کیفی بیشترین ترجمه‌های نهج‌البلاغه، کمبود قواعد فقه‌الحدیث مشخص شد.

حجت‌الاسلام والمسلمین غلامعلی، در توضیح مقالات بخش جریان‌شناسی و روش‌شناسی هم، گفت: در این بخش، دست‌کم ۴ مقاله به این امر اختصاص داده شده که جریان‌های حدیثی حوزه، طی یکصد سال گذشته، به‌صورت رویکردها و گونه‌شناسی بررسی شود.

وی خاطرنشان کرد: چه در قسمت مقالات جریان‌شناسی و یا مقالات بررسی سیر تطوری به این نتیجه می‌رسیم که فعالیت‌های حدیثی که بر اثر پیروزی انقلاب اسلامی و حرکت حضرت امام رحمه‌الله شروع شد، با قبل از آن، اصلاً قابل مقایسه نیست و تفاوت، بسیار معنادار است.

معاون آموزشی و پژوهشی دانشگاه قرآن و حدیث افزود: بیشترین فعالیت‌های حدیثی در عرصه‌های مختلف روش‌شناسی و سیر تطور مربوط به یکصد سال اخیر و پس از بازتأسیس حوزه علمیه قم بوده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین غلامعلی، در مورد بخش مقالات میان‌رشته‌ای کمیته حدیث‌پژوهی دبیرخانه یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم نیز گفت: این بخش شامل مقالاتی در عرصه اخلاق و حدیث، فقه و حدیث، کلام و حدیث و عرصه‌های میان‌رشته‌ای دیگر می‌باشد.

وی با اشاره به اینکه مجموعه‌های حدیثی با موضوعات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مدیریتی کمتر کار شده است، گفت: در بخش کتاب، کمیته حدیث‌پژوهی دبیرخانه یکصدمین سال بازتأسیس حوز علمیه قم نیز، تلاش شده حدیث‌پژوهانی که به‌نوعی جریان‌ساز و مؤثر هستند و نوآوری دارند، مانند حضرت امام خمینی، آیت‌الله بروجردی، مرحوم شیخ عباس قمی و مرحوم آیت‌الله ری‌شهری رحمه‌الله برجسته شوند.

• فراگیری و نظام‌مند شدن علم حدیث از برکات حوزه علمیه قم است

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدکاظم طباطبایی رئیس پژوهشکده علوم و معارف حدیث هم طی سخنانی در این همایش، با اشاره به اینکه مدرسه حدیثی قم در دوره کهن، مدرسه‌ای شایسته و قابل توجه بوده است، گفت: بزرگانی از جمله شیخ صدوق و شیخ کلینی رحمهما‌الله محصول این مدرسه هستند.

وی افزود: در بازه زمانی صد ساله اخیر که دوره بازتأسیس حوزه علمیه قم است، باز هم مباحث حدیثی مورد توجه بوده است. کتاب مرحوم شیخ عباس قمی را به‌دلیل اینکه در صد ساله اخیر نوشته شده است، می‌توان به‌عنوان اثر حوزه علمیه قم در دوران معاصر مطرح کرد.

حجت‌الاسلام والمسلمین طباطبایی با اشاره به اینکه در دوره مرحوم آیت‌الله بروجردی، مباحث حدیثی به‌صورت ویژه مورد توجه قرار گرفت، گفت: ایشان، هم از نظر فعالیت‌های شخص خودشان و هم، القای اهمیت علم حدیث به شاگردان‌شان، اثر زیادی بر حدیث‌پژوهی و علوم حدیث داشتند.

این استاد حوزه علمیه با تأکید بر اینکه پیش از انقلاب کارهای خوبی در حوزه علم حدیث شده است، گفت: اما فعالیت‌های حدیثی بعد از انقلاب اسلامی و تشکیل جمهوری اسلامی، به‌شکل چشم‌گیری رشد کرد و نمود یافت.

حجت‌الاسلام والمسلمین طباطبایی خاطرنشان کرد: می‌توان گفت میزان پژوهش‌های حدیثی، انتشارات حدیثی، احیای آثار حدیثی و ترجمه حدیث و مباحث علوم پیرامونی حدیث در این ۴۵ سال اخیر، قابل مقایسه با دوره‌های پیشین نیست.

وی با بیان اینکه ما در همه عرصه‌ها رشد قابل توجهی داشته‌ایم، گفت: حوزه علمیه قم در دوره اخیر در برخی از حوزه‌ها از جمله علم حدیث و قرآن و مباحث بینارشته‌ای، تفاوت کاملاً محسوسی با حوزه علمیه نجف و همچنین دوره‌های پیشین دارد.

رئیس پژوهشکده علوم و معارف حدیث، با اشاره به اینکه در دوره‌های کهن و حتی دوره‌های پیشین تک‌ستاره‌های حدیث‌پژوه داشته‌ایم که بی‌نظیر بوده‌اند، گفت: اما احیای آثار حدیثی در صد ساله اخیر، خیلی گسترده بوده و عموم آثار حدیثی کهن ما، در این دوره به دفعات احیا، تصحیح و منتشر شده است.

وی افزود: در دوره بعد از انقلاب این کار بسیار منضبط‌تر و به‌جای تصحیح‌های فردی، تصحیح‌های گروهی انجام شد و این فرایند، متکی به فرد نه، بلکه متکی بر سیستم شد و گروه‌های مختلف با توجه به تخصص و تبحری که در یک عرصه داشتند، به غنای تخصصی آثار حدیثی افزودند.

حجت‌الاسلام والمسلمین طباطبایی به فراگیری علم حدیث از لحاظ نوع مخاطب پس از انقلاب نیز اشاره کرد و گفت: علم حدیث پس از انقلاب در بین مخاطبان طلبه و غیرطلبه فراگیر شد. از زمان تأسیس دانشگاه قرآن و حدیث نیز، در مجموع بیش از ۱۰ هزار فارغ‌التحصیل داشته‌ایم که صرفاً یک سوم آنها طلبه هستند.

وی با تأکید بر اینکه فراگیری حدیث و نظام‌مند شدن آن، از برکات حوزه علمیه قم و ثمرات انقلاب اسلامی بوده است، افزود: علم حدیث در حوزه، طی صد سال اخیر، رشد قابل توجهی داشته و بعد از انقلاب اسلامی، قابل مقایسه با دوره‌های پیشین نیست و اینها، مرهون زحمات علمای بزرگی همچون آیت‌الله ری‌شهری رحمه‌الله است.

وی با اشاره به اینکه دعا و دعانگاری در فرهنگ شیعی نقطه‌ای متعالی است که قابل مقایسه با هیچ نحله و دین دیگری نیست، گفت: همواره درگیری بین سندگرایان و محتواگرایان در عرصه ادعیه وجود داشته است و کاری که جدیداً در مؤسسه دارالحدیث انجام گردید، این بود که مجموعه ادعیه الکافی به‌صورت مستقل ترجمه شد.

حجت‌الاسلام والمسلمین طباطبایی تأکید کرد: کتاب الکافی به‌عنوان یک کتاب حدیثی کهن و مهم‌ترین کتاب حدیثی شیعه، حاوی روایات دارای مسند و یک کتاب ویژه است. برای ما عجیب بود که این حجم از دعا در کتاب شریف کافی وجود داشته باشد که همه دارای سند باشد و حتی با سخت‌گیرانه‌ترین روش‌های رجالی هم، بسیاری از آنها اسناد قابل قبولی داشته باشد.

وی در پایان گفت: ترجمه فارسی کتاب الکافی، از سوی مؤسسه دارالحدیث به‌صورت یک کار جمعی انجام شده و مترجمان آن نیز، به نسبت ترجمه‌های دیگر، احاطه خوبی داشتند و تلاش کردند که ترجمه شایسته‌ای برای الکافی انجام بدهند که این ترجمه از این حیث بی‌نظیر و حداقل کم‌نظیر است.

• ترجمه کتب دینی پس از انقلاب اسلامی به بیش از ۱۰۰ زبان و گویش مختلف

دکتر محمد مرادی، عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث هم، طی سخنانی در مورد سیر شکل‌گیری علم ترجمه، گفت: ترجمه بر اساس نیاز مناسبات انسانی از زبان بدن آغاز شد و انسان‌ها به‌تدریج دریافتند که می‌شود، از فنی به‌نام ترجمه استفاده کرد. این فن به‌تدریج توسعه پیدا کرد و امروز به یک دانش تخصصی علمی دانشگاهی مبدل شده است.

وی با اشاره به اینکه مردم ایران به‌دلیل ایرانی بودن و زبان فارسی، بیش از هر ملت دیگری در حوزه دینی به علم ترجمه نیاز داشته‌اند، گفت: نخستین‌های ترجمه دینی طبیعتاً از قرآن و حدیث آغاز شده است و گزارش‌های علمی نشان می‌دهد که در همان قرون آغازین ورود اسلام به ایران، قرآن و سپس احادیث، به زبان فارسی ترجمه شده است.

این حدیث‌پژوه، نقطه شروع رسمی ترجمه در ایران را از دوره صفویه دانست و گفت: پس از آن در دوران قاجاریه، یعنی از سال ۱۱۷۴ تا ۱۳۰۴ ترجمه متون دینی، بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفت تا دوران مشروطه فرا رسید و تحت تأثیر رخدادهای بزرگ جهانی در حوزه سیاست و فرهنگ و ادبیات و مسائل اجتماعی، یک تحول بزرگ فکری در ایران رخ داد و از این رو به ترجمه، بیش از گذشته توجه شد.

وی خاطرنشان کرد: اگر از سال ۱۳۰۱ تا ۱۴۰۱ را مبنا قرار بدهیم، به‌خاطر جریان مشروطه و گسترش سواد در میان توده‌های جامعه، ترجمه به‌خصوص در حوزه حدیث، یک رشد چشم‌گیر به خود دیده است.

مرادی افزود: در دوره پنجاه‌ساله نیمه اول سده معاصر، آثاری مثل نهج‌البلاغه، تحف‌العقول، مفاتیح‌الجنان، صحیفه سجادیه، نهج‌الفصاحه، بحارالانوار، سخنان برگزیده و گلچین‌های مختلف و همچنین پاره‌ای از متون معرفتی دوم، مانند تفسیرهای مجمع‌البیان و المیزان به زبان فارسی ترجمه شده است.

به‌گفته وی به‌دلیل آغاز نهضت امام خمینی رحمه‌الله، اتفاق دیگری هم رقم می‌خورد و آن رویکرد پیشین که عموماً ترجمه آثار معرفتی درجه یک اسلامی مثل قرآن و حدیث است، به آثار دیگری نقل مکان می‌کند و در دستور کار ترجمه قرار می‌گیرد که عمدتاً آثار سیاسی اجتماعی هستند.

وی در تکمیل مطلب فوق افزود: آثاری از سید قطب، ابوالحسن ندوی، محمد غزالی، مالک‌بن نبی، محمدجواد مغنیه و کتاب‌هایی در عرصه‌های عموما سیاسی اجتماعی، نقش بزرگی بر تحولات ایران معاصر بر جای گذاشت و شخصیت‌های قابل توجهی از حوزویان، مشغول این دسته از کتاب‌های دینی شدند که غالب نویسندگان آنها، مصری، لبنانی و پاره‌ای از کشورهای دیگر آفریقایی بودند.

مرادی با اشاره به اینکه ترجمه متون دینی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، دچار یک تحول فوق‌العاده و جهش عظیم شد که در ابعاد مختلف قابل توجه است، گفت: ما پیش‌تر ترجمه را از زبان عربی به فارسی و همچنین به تعداد معدودی از فارسی به عربی داشتیم؛ اما از مقطع فکری انقلاب اسلامی به بعد، ترجمه متون دینی در عرصه‌های مختلف از جمله «زبان مقصد»، دچار تحول کمّی و کیفی زیادی شد.

عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث افزود: بعد از انقلاب اسلامی، کتاب‌های دینی به بیش از صد زبان مقصد ترجمه شده است. شاید باورکردنی نباشد که کتب دینی به گویش‌های محلی پاره‌ای از کشورهایی که ناشناخته هستند نیز، ترجمه شده است و بر این اساس، یک تنوع فوق‌العاده زبانی در عرصه ترجمه کتب دینی رخ داده است.

مرادی با اشاره به اینکه پیش از انقلاب اسلامی، مترجمان، چندان به مباحث نظری ترجمه نمی‌پرداختند، افزود: بعد از پیروزی انقلاب اسلامی رشد مباحث نظری ترجمه بسیار چشم‌گیر است و مقالات و کتاب‌های بسیاری در عرصه مباحث نظری، همچون سیر تطور، تاریخ، اصول، روش و مقدمات ترجمه دینی به‌نگارش درآمده است.

وی با بیان اینکه پیش از انقلاب، ترجمه‌های متون دینی اصولاً کاری فردی بوده؛ اما بعد از پیروزی انقلاب، به کاری نهادی، هم در داخل و هم خارج از کشور تبدیل شد، گفت: در داخل کشور بیش از ۲۰ نهاد آموزشی پژوهشی هستند که به کار ترجمه هم، مبادرت کرده‌اند. در خارج از کشور نیز، بیش از ۱۰ نهاد به‌صورت گسترده در کشورهای مختلف مانند بنیاد ابن‌سینا در مسکو، مرکز مطالعاتی جاکارتا و لندن و بوسنی مشغول فعالیت هستند که هرکدام رقمی بالغ بر ۱۵۰۰ اثر ترجمه و تألیفی داشته‌اند.

عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث افزود: میزان تیراژ کتب ترجمه متون دینی هم، در دوره پس از انقلاب اسلامی با هیچ دوره‌ی دیگری قابل قیاس نیست؛ به‌گونه‌ای که هزاران عنوان کتاب به زبان‌های مختلف در بازه زمانی ۵۰ ساله اخیر ترجمه شده است.

مرادی با تأکید بر اینکه عرصه‌های علمی مورد توجه مترجمان نیز، پس از انقلاب بسیار گسترش پیدا کرده است، گفت: در گذشته صرفاً عرصه کلام و تفسیر و حدیث مد نظر بود؛ اما اکنون در بیش از ۲۰ عرصه شامل: تاریخ، مدیریت، ادبیات، اقتصاد، سیاست، جامعه، روان‌شناسی و در کل، تمامی بخش‌های علوم انسانی در عرصه ترجمه مورد توجه قرار گرفته است.

وی کتاب الکافی را یک مرامنامه تمام‌عیار دانست که شامل اصول و فروع و اخلاق می‌شود و یک دور معارف شیعی در آن گرد آمده است.

مرادی با اشاره به اینکه کتاب الکافی از دوره ششم و بعدها در صفویه، قاجاریه، مشروطه و پس از انقلاب، به‌صورت فراوان ترجمه شده است، گفت: اما ترجمه‌ای که در مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث صورت گرفته، یک ترجمه جمعی توسط تعدادی از دانشوران حوزه است که شایستگی‌های بسیار خوبی داشته‌اند.

وی افزود: ترجمه مؤسسه دارالحدیث شامل: همه بخش‌های کافی از جمله اصول، فروع و روضه است؛ درحالی‌که پیش از این، عموماً گزیده‌ای از کافی و یا صرفاً اصول کافی را ترجمه می‌کردند؛ اما به بخش فروع آن کمتر توجه می‌شد.

مرادی با بیان اینکه در دهه‌های اخیر، ترجمه از حیطه کتاب‌های عمومی خارج و تخصصی شده است، گفت: ترجمه مؤسسه دارالحدیث از کتاب الکافی، بر اساس یک نسخه مصحح انجام شده است که این ویژگی مهمی است.

گفتنی است، در بخش پایانی این مراسم، از کتاب الکافی با ترجمه فارسی که از آثار جدید پژوهشگاه قرآن و حدیث است و نیز کتاب ادعیه الکافی رونمایی به‌عمل آمد. همچنین اکران فیلم مستند الکافی به کارگردانی مسعود طاهری که به سرگذشت مهم‌ترین کتاب حدیثی شیعه می‌پردازد، بخش دیگر این مراسم بود.

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد حائری شیرازی بررسی کرد

رویکردهای جریان‌شناختی حدیثی در صد سال اخیر حوزه علمیه قم

ادامه از صفحه قبل

این پژوهشگر ادامه داد: ربانی شیرازی تصحیح وسائل‌الشیعه و بحارالانوار و مرحوم علامه شعرانی، تصحیح شرح‌های کافی مثل شرح ملاصالح مازندرانی، شرح الوافی فیض کاشانی، کتاب وسائل‌الشیعه و ارشادالقلوب دیلمی را داشته است.

وی افزود: علامه طباطبایی آثاری از جمله حاشیه‌ای بر کتاب بحارالانوار تولید کرد؛ همچنین اگرچه اغلب فقط تفسیر المیزان را که یک تفسیر قرآن به قرآن است، از علامه طباطبایی می‌شناسیم؛ اما وی قبل از تفسیر المیزان، تفسیری روایی با نام «تفسیر البیان فی الموافقه بین الحدیثه والقرآن» را نگارش کرد.

حجت‌الاسلام والمسلمین حائری شیرازی یادآور شد: آیت‌الله مصباح یزدی، آیت‌الله‌العظمی بروجردی، عبدالعزیز طباطبایی یزدی، آیت‌الله‌العظمی مرعشی نجفی و آیت‌الله محمدباقر محمودی رحمهم‌الله از دیگر افرادی هستند که در این زمینه آثاری را تولید کردند.

جریان اعتبارسنجی حدیث

وی با بیان اینکه جریان اعتبارسنجی حدیث، یک جریان مبنایی، بسیار مهم و اثرگذار در فضای تعاملی ما با حدیث است، تصریح کرد: بحث اتخاذ مبنا در اعتبارسنجی حدیث شیعه، یک بحث بسیار مهم و کاربردی است، به این معنا که اگر رویکرد سندمحوری را داشته باشیم، خروجی متفاوتی با رویکرد قرینه‌محوری، تحلیل فهرستی، راوی‌محوری و... دارد.

دسته اول؛ راوی‌محور قرینه‌گرا

این پژوهشگر با اشاره به اینکه صاحب‌نظران این جریان در حوزه علمیه قم به چهار دسته تقسیم می‌شوند، گفت: دسته اول، جریان راوی‌محور قرینه‌گرا هستند. مرحوم آیت‌الله‌العظمی بروجردی رحمه‌الله این ایده را مطرح کرد که باید احادیث را بر اساس راویان اعتبارسنجی کنیم و اعتبارسنجی هر حدیثی، مبتنی بر راویانی است که در سلسله اسناد آن آمده است؛ اما به‌صورت قرینه‌گراست.

وی اضافه کرد: قرینه‌گرا یعنی صرفاً نسبت به توصیف و تضعیف آن راوی، در کتب رجالی اکتفا نمی‌کنیم و نسبت به طبقه راویان، مذهب راویان، قوم راویان و... نیز مطالعه می‌شود و درنهایت نسبت به اعتبارسنجی هر حدیث و راویانی که در سلسله آن حدیث آمده است، تصمیم‌گیری می‌شود. مرحوم آیت‌الله بروجردی در کتاب جامع احادیث الشیعه نیز، همین رویکرد را داشته است.

دسته دوم؛ راوی‌محور نص‌گرا

حجت‌الاسلام والمسلمین حائری شیرازی افزود: رویکرد دوم در بحث اعتبارسنجی حدیث شیعه، رویکرد راوی‌محور نص‌گرا هست که مرحوم آیت‌الله خویی از جمله شخصیت‌های این رویکرد است؛ اما در حوزه علمیه قم، زیست نداشته است؛ اما شاگردان وی در حوزه علمیه قم، از جمله مرحوم آیت‌الله میرزاجواد تبریزی، مباحثی را در این زمینه بیان کردند.

دسته سوم؛ تحلیل فهرستی

وی با بیان اینکه رویکرد سوم تحلیل فهرستی است، گفت: این جریان یک مبنای جدید است. آیت‌الله سیداحمد مددی از جمله اشخاصی است که بر این روش تأکید دارند. در این جریان قائل هستند که افرادی مثل مرحوم نجاشی و ابن‌ولید از روش تحلیل فهرستی برای اعتبارسنجی حدیث، استفاده می‌کردند.

دسته چهارم؛ قرینه‌محوری

این پژوهشگر حوزوی بیان کرد: رویکرد چهارم رویکرد قرینه‌محوری است. این رویکرد راوی‌محور نیست و بحث‌های فهرستی محوریت ندارد و قرینه‌محوری صرف است. به این معنا که دنبال قرائن هستیم و از هرگونه قرینه‌ای که به اعتبارسنجی حدیث کمک کند، استفاده می‌کنیم.

• مراکز حدیثی

حجت‌الاسلام والمسلمین حائری شیرازی عنوان کرد: یکی از مراکز فعال و اثرگذار در فضای حدیثی شیعه، خصوصاً در حوزه علمیه قم، مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث است که توسط آیت‌الله ری‌شهری رحمه‌الله سال هفتاد و چهار به‌صورت رسمی تأسیس شد و شاگردانی را پرورش داد.

وی ادامه داد: مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التراث که توسط حجت‌الاسلام سیدجواد شهرستانی، سیدعلی خراسانی و شیخ محمد نجف تأسیس شد، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور که با اضافه کردن ابزارهای تکنولوژی و نرم‌افزارها به تسهیل و دسترسی آسان‌تر به حدیث توسط پژوهشگران و طلاب کمک کرده است، دفتر تبلیغات اسلامی که ذیل پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده‌های مختلفی را در رابطه با حدیث شیعه تأسیس کرده است، کتابخانه آیت‌الله‌العظمی مرعشی نجفی، فرهنگستان علوم اسلامی قم، مجمع احیای فرهنگ اسلامی که توسط حجت‌الاسلام علی آل‌کوثر و محمدکاظم محمودی تأسیس شد و مرکز تخصصی معارف اهل‌بیت علیهم‌السلام، از جمله مراکزی هستند که در زمینه حدیث فعال بودند.